

Iskaja vsak četrtik
in velja s poštnino
vred in v Mariboru
s pošiljanjem na dom
za celo leto K 4.—
za pol leta „ 2.—
za četrt leta „ 1.—

Naročnina se pošilja
upravnštvu v tiskarni
sv. Cirila, koroške
ulice št. 5. List se
pošilja do odpovedi.

Delciški katol. tla-
kovnega društva do-
birajo list brez po-
stobne naročnine.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Posamezni listi dobé
se v tiskarni in pri
gospodu Novak-u na
velikem trgu po 10 h.

Nekopel se ne vra-
žajo, neplačani listi
se ne sprejemajo.

Za oznaki se plačuje
od navedne vrstice,
če se natisne enkrat,
po 15 h, dvakrat 25 h,
trikrat 35 h.

Inserati se sprejemajo
do srede popoldne.

Štev. 33.

V Mariboru, dne 14. avgusta 1902.

Tečaj XXXVI.

Shod naših nepolitiških društev.

»Slovenska krščansko-socialna zveza« nam je poslala nastopni poziv: Zopet shod, poreče ta in oni. Ali jih še ni dosti? Pred kratkim II. katoliški shod, neprestano shodi po raznih krajih, in zdaj zopet shod nepolitičnih društev! Nebodigatreba! In vendar: umesten je, potreben je.

Kdor razmatra zgodovino najnovejšega krščanskega preroda med nami, mora priznati, da pred nastopom prerano umrlega kardinala Missia ni bilo pravega javnega katoliškega gibanja. Missiu in dr. Mahnič se imamo zahvaliti, da je prešinila živahna katoliška zavest nas Slovence. Kar je prej tlelo med štirimi stenami, prodrlo je v kratkem času v široko javnost. Delo teh dveh apostolov katoliške ideje med nami je spremljal očiten blagoslov božji. Kmalu se je našla lepa vrsta mož izmed katoliškega razumnštva, ki je šla navdušeno na delo praktičnega krščanstva. Prvi in drugi katoliški shod sta posledica njenega dela.

In vsepovsod so se začela ustanavljati nova društva na katoliški podlagi: politična, gospodarska, podučna, zabavna. Sadovi, ki so jih rodila ta društva, so nepregledni. Še le v prihodnosti jih bo mogoče prav oceniti.

Toda nikakor se nismo tam, kjer bi morali biti. Manjka še enotnega načrta. Edino gospodarska organizacija se vrši po takem načrtu: zato pa ima tudi najlepše uspehe. »Gospodarska zveza« je krona te organizacije.

Tako mora biti tudi pri drugih naših društvih.

Resolucije II. slov. katoliškega shoda zahtevajo: za vsako faro se osnuj katoliško izobraževalno društvo. In to je neobhodno potrebno. Samo politiska in gospodarska društva ne zadostujejo. Izobraziti moramo naše ljudstvo na katoliški podlagi, podajati mu moramo zdrave dušne hrane: v resnem poduku in poštenih zabavi. Vse to pa moremo doseči le potom nepolitiških društev. Zato pa še enkrat poudarjamo: priti mora do tega, da bo v vsaki župniji najmanj eno nepolitiško izobraževalno društvo, kamor imajo pristop vsi župljani.

V tem društvu naj bo torišče najmnogovrstnejšemu delovanju. Po shodih, predavanjih, socialno-podučnih tečajih skrbi naj se za splošno izobrazbo; s petjem, gledališkimi predstavami itd. za pošteno zabavo; »čebelice« naj posredujejo in razširjajo varčevanje; v teh društvih je tudi mesto, kjer naj se vzgajajo dobri funkcionarji za naša gospodarska društva.

A četudi osnujemo še toliko novih društev: brez enotne organizacije ne bo pravega uspeha. Društva morajo biti med seboj v dotiki, tvoriti morajo neko celoto, odkoder zajemajo moč in življenje.

Tako zvezo poklicati v življenje, to je namen shoda nepolitiških društev, ki se bo vršil dne 7. in 8. septembra v Ljubljani.

Hvala Bogu, okvir že imamo: to je »slovenska krščansko-socialna zveza« v Ljubljani.

§ 2. pravil »slovenske krščansko-socialne zveze« se glasi: »Namen društvu je ... b) ustanavljati, združevati in spopolnjevati nepolitična društva med Slovenci: na pr. katoliške delavske družbe, bralna in izobraževalna društva, mladeniška društva itd. ter jih gmotno in duševno podpirati.«

»Slovenska krščansko-socialna zveza« je bila torej že pred leti ustanovljena v namen: biti vodnica in središče vseh naših nepolitiških društev. Iz različnih vzrokov »Zveza« dosedaj te glavne svoje naloge ni mogla izvršiti: namreč zbrati vsa nepolitiška društva pod svoje okrilje. Pač pa je za isti smoter jako intenzivno delovala z izdajanjem publikacij: dr. Krekovega »Socializma«, štirih snopičev ljudskih iger, »Knjižnice« (dr. Schweitzerjeve razlage društvenega zakona); pohitela je ob mnogih prilikah na slavnosti bratskih naših društev, oskrbela večkrat govornikov itd.

Toda prišel je čas, da stori »Zveza« korak naprej in osredotoči krepko organizacijo vseh naših nepolitiških društev.

V ta namen torej je sklican sestanek naših nepolitiških društev o mal. Šmarnu v Ljubljano. Povabili se bodo načelniki, odborniki, ozir. odposlaniki posameznih naših društev na shod, kjer se bo mirno, trezno in stvarno razpravljalo o krepki društveni organizaciji, ki naj se ustvari. Pričakujemo, da ne

Listek.

Upornik.

Poslovenil Ivan Vuk.

IV.

V veži palače, tik pri vratih sobe, v kateri je prebivala Katarina, je stal vojak telesne straže. Bled kakor smrt in nepremično kot kip je čakal nestrpnost, da potihne kmalo hrup in da nastane mir. Ta vojak je Pugačev. Kakor blisk svigale so mu misli po glavi. Vest se mu je še enkrat z vso silo zbudila, slikala mu strašne posledice, ako mu spodleti. Nekaj mu je klicalo: »Pugačev vrni se, še je čas!« Pred njim so vstajale vse grozovitosti, ki jih je počenjal, ter kakor posasti prežale na njega po prazni, tihi dvorani. Prežale se mu v obraz; ga zasmehovale. Bled kakor stena stal je nepremično, mrzel znoj stopil mu je na čelo. Siloma strese z glavo in zamrmra: »Prepozno! Nazaj ne morem več, toraj naprej, na prestol.« In odprl je duri tiho in je zaseboj zaklenil ter se približal Katarini tako rahlo, da ga je jedva zaslišala.

Carica se ustraši. Temna slutnja jo obdaja, ko opazuje mirno stoječo postavo, ki je bila podobna njenemu umrlemu soprogu.

S početka je mislila, da ima pred seboj duha pokojnega, a kmalo si opomore. Takoj spozna vsiljenca ter se obrne proti strani, kjer je ležal samokres. Ali Pugačev ji zastavi pot.

»Katarina«, zasepeče rahlo, »ali me poznate?«

»Da, poznam te in vem, da si upornik in goljuh!«

Jezno so zažarele oči kozaku, da je Katarina nehote zdregelata po vsem telesu. Ljubila je življenje, bila je še mlada, lepa, bila je gospodarska mogočna, katerej se je vse klanjalo. Ali le en trenutek jo je obdajal strah, in v hipu je bila pripravljena se braniti. Zatajivši svoj ponos, začne nežno in proseče.

»Ne morete mi utajiti, vi niste Peter III., ali vi ste carju tisočkrat bolj podobni, kakor je bil on. Vaš pogum in razum vam podaje to, kar ne da niti škrlat.«

Med tem govorjenjem pomikala se je neopaženo bližje prostora, kjer je ležal samokres.

»Radujem se«, nadaljuje, »da vas poznam. Utrujena sem že od vladarske skrbi, kakor ste se morebiti že tudi vi naveličali vojevanja in morije. Združite vašo usodo z mojo! Pridite in deliva si prestol! Bodite moj! Na rokah nosim namreč tega, kogar

ljubim. Pugačev, ne zamerite moje ljubezni!«

Ko je poslušal Pugačev te sladke besede, je bil kakor bi ga zvezal; zadnji dnevi njegovega razuzdanega življenja vplivali so nanj tako, da je zgubil svoj značaj treznosti, katerega je imel poprej.

»Katarina«, zakliče ves omamljen, »vi imate moč, človeka popolnoma za se pridobiti; in tej moči se ne morem upirati. Jaz nisem Peter III., temveč le ubogi kozak, rojen v stepah. Moje pustolovsko življenje bom pustil, ker misel, deliti z vami krono, stori me srečnega, kar bi se meni morebiti s silo nikoli ne posrečilo. Služiti vam hočem, kakor suženj, častil vas bom kot —.«

Med tem, ko je to govoril, spremenil se je caričin obraz, ne da bi on opazil. Naenkrat, poprej kakor je še utegnil izgovoriti zadnji stavek, skoči k samokresu in mu ga nastavi na prsa.

»Na kolena toraj, suženj!« zakliče. »Na kolena pred tvojo gospodarico in carico!« Divje zaiskrijo oči kozaku.

»Ničvrednica!« vsklikne in gola sablja se mu zasveti v roki. Ali samokres, stavljen na njegova prsa in pogled na mirno in odločno stoječo postavo carice ga ustraši, da se strese in stopi nazaj.

bo društva našega mišljenja po celem Slovenskem, ki se ne bi odzvalo temu povabilu in ne bi poslalo zastopnikov na ta se-stanek.

Prihodnje dni se razpošiljajo vabila; ako bi se pomotoma kako društvo prezrlo, prosimo, naj se to takoj naznani »Slovenski krščansko-socialni zvezi« v Ljubljani. Podrobnosti obsegala bodo vabila sama.

Dobro došli v Ljubljani vsi delavski sloji za pravo prosveto našega naroda!

Politični ogled.

Razdelitev mandatov za štajerski deželni zbor. Graški nemško-nacionalni list »Tagblatt« je na podlagi statističnih podatkov izračunal, da pripada graškemu mestu — enajst mandatov. Računal je ta list takole: Štajerska šteje 1.356.058 prebivalcev, Gradec sam 138.370; volilcev v deželi je 120.636, v Gradcu 11.284; od 14.096.503 K direktnega davka odpade na glavno mesto 4.380.510 K, od indirektnega v skupnem znesku 2.380.510 K pa 515.176 K. Štajerska ima 60 izvoljenih poslancev. Po razmerju prebivalstva jih odpade torej na Gradec 6, po direktnih davkih 18, po indirektnih 12 in po številu volilcev 7. Povprečno ima torej Gradec pravico do 11 poslancev. »Grazer Volksblatt« je pa na podlagi tega ključa izračunal število kmetskih mandatov, katerih je doslej le 23. Od 60 mandatov odpade na deželo brez mest po razmerju direktnih davkov 51%, ali 30,6, po razmerju prebivalcev 73%, ali 43,8, z ozirom na število volilcev 80%, ali 48, ter po razmerju indirektnih davkov 62%, ali 37,2 mandata. Povprečno pripada torej deželi po ključu nacionalnega »Tagblatt« štirideset mandatov. Ostala mesta razun Gradca imajo pravico do 9 mandatov. Nova splošna kurija mora dobiti po obstoječem državnozbornem volilnem redu 11 mandatov, virilisti so pa trije. Ker tudi »Tagblatt« popolno prezira privilegirane kurije, veleposestvo ter trgovsko in obrtno zbornico, jih opusti tudi »Volksblatt«, in se torej razdele mandati deželnega zbora štajerskega, kot sledi: virilisti 3, mesta in trgi 20, kmetske občine 40, splošna skupina 11, torej skupaj 74 poslancev. Ta razdelitev je povsem napredna, pravična ter odgovarja na celi črti »Tagblattovemu« ključu. In vendar nemškimi nacionalcem nikakor ne gre v glavo, kako morejo kmetske občine zahtevati pomnožitev mandatov.

«Ti si pač sposobna za igralko», nadeja in se počasi bliža durim, »pa ne sprožil? Znabiti ne zadeneš prav, in potem — lahko noč vse tvoje zabave z nočnim obiskovalcem! Moja sablja te ne zgredi!»

Ko doseže duri, je odpre, ne da bi se carica premaknila.

«Pugačev te pozdravlja, Katarina, ali varuj se, ker on se povrne kot Peter III.»

«Na svidenje, Pugačev!» odgovori mirno carica.

V.

Drugo jutro po tej dogodbi skliče carica svoje generale ter jim zapove, naj se bijejo jeden odločen boj proti uporniku. Bila je huda bitka; topovi so gromeli, puške presketale. Orožje se je bliskalo v solnčni svetlobi. Tu so se videle gruče vojevalcev, divji bojni krik napolnjeval je zrak. Buzdovan, kij in meč švigal je po zraku, vzdigoval, padal in zopet vzdigoval poručen od krvi. Konji so rezgetali, teptali in divjali. Kdo bo zmagal? Pugačev pošilja vedno nove trume v boj; ne v boj, v mesarsko klanje. Tu leti konj z jezdecem brez glave po ravnini, tam že brez jezdec. Nove trume se vračajo na bojišče, boj se širi od ure do ure ljuteji, grozovitejši. Tam je preklal ruski buzdovan glavo kozaku, tam je prebodla sulica kozakova ruskega vojevnika. Kri teče v potokih, boj

Nova nadvojvodinja. Dne 10. avgusta je srečno povila nadvojvodinja Blanka, žena nadvojvode Leopolda Salvatorja, hčerko. To je že osmi otrok.

Stavka kmetov v Galiciji je začela pojemati. To pa brzkone zaradi pritiska od strani vlade, ki je delovala z orožniki in vojaštvom proti štrajku. Kmetje niso dosegli nič, vsaj ne poroča se o nikakem vspehu.

Surovo nastopanje Nemcev. Nemci ne morejo mirovati s preganjanjem Poljakov. Pretekle dni so imeli Poljaki neko veselico. Vlada je prepovedala društvom iti z razvitimi zastavami v cerkev in tudi poljski cerkveni govor je prepovedala. Duhovnik je moral nemški govoriti. Nemci pa s takim nastopanjem gotovo ne bodo ugnali Poljakov.

Prepričan katoličan. Na Francoskem zapirajo s silo redovniške šole ter iztiravajo redovnike. Podpolkovnik Sereni je dobil povelje, da gre v Ploemel z oddelkom svojega polka in tamkaj s silo zapre šolo in iztira redovnike. Podpolkovnik pa tega ni hotel storiti in je izjavil: »Jaz sem kristijan in ne bom sodeloval pri nobenem nastopu, ki je naperjen proti veri in proti mojemu verskemu prepričanju.« Prišel bo vsled te izjave, ki pa mu je le v čast, pred vojno sodišče.

Kronanje angleškega kralja se je vršilo zelo slovesno dne 9. avgusta. Kakor znano, je bilo kronanje najprej določeno za dan 26. julija, a kralj je tako močno obolel, da se ni mogel podvreči dolgim in mučnim ceremonijam, ki so v navadi pri kronanju. Sedaj se kronanje ni vršilo z istim sijajem, kakor je bilo prvotno namenjeno, to pa zaradi tega ne, da se kralj, ki še je vedno slab, preveč ne zmuči. Po končanem kronanju so vsi višji dostojanstveniki kralju prisegli zvestobo.

Ruski car in nemški cesar sta imela sestanek v Revalu. S tem sta pokazala, da sta obe državi v prijateljstvu in da hočeta ohraniti mir v Evropi.

Nemiri v Italiji. V provinciji Bari so resni nemiri vsled pomanjkanja. V Cassanu je 400 kmetov zasedlo posestvo markiza de Lucca in se neče umakniti. Orožniki so streljali na upornike. Eden je obležal mrtev, mnogo je ranjenih. V Manduriji je 1000 brezdelnih prišlo pred občinsko hišo, kjer zahtevajo kruha. Vojaštvo je pripravljeno.

Španski minister Sagasta je odstopil radi starosti in utrujenosti. Rekel je, da je hotel le še pozdraviti nastop mladega kralja kot novega vladarja in potem odstopiti.

Dopisi.

Sv. Lovrenc nad Mariborom. Po dejstvih, kakoršna se nam nudijo v presojo, moramo priti do spoznanja, da je večina Slovencev v našem kraju glede narodnosti popolnoma breznačelna. Veliko jih je takih, ki pojma »narodnost« v obče ne poznajo, veliko pa, ki ga sicer poznajo, toda v svojo sramoto ne ravnaajo tako, kakor bi bilo temu spoznanju primerno. Vsem tem par prijateljskih besed v premislek!

Pred vsem je potrebna vzlasti dandanes vsakemu človeku trezna sodba: kar mu ugaja, kar spozna za pravo, k temu naj zavzame simpatično stališče, — kar pa se mu zdi napačno, o tem naj reče, da je napačno. Posebno velikega pomena je to pri narodni samozavesti. Toda ljudje dobro vedo, da store velik in odločen korak, ako se pridružijo jednemu ali drugemu borečemu se krdelu: odreči se morajo takozvani splošni priljubljenosti, dostop jim ni več prost v vse kroge. In ker nimajo nikakih načel, zato se jim zdi tako nevtrarno življenje najboljšo. Dolina, mirna dolina jim je ljubša nego vrhovi, kjer si stojita dve stranki nasproti, zavarovani so torej, ker brijejo viharji le po vrhovih, in ker vdarjajo strele istotako le ob vrhove! Toda človek, ki misli tako — to ni mož!

Dandanes mora imeti vsakdo neomajane nazore, svoje trdno prepričanje, in mora, ker ima razum in prosto voljo, svoje življenje uravnati po njem. Ako se zлага njegovo delovanje, javno in zasebno, vseskozi z njegovim družabnim svetovnim naziranjem, šele tedaj ima človek svoja trdna, popolna, dosledna načela. In tak mož, to je cel mož!

Svetovno dokazana je resnica, da se taka, poprej orisana neodločnost ne more ohraniti dolgo. Narava sili človeka, da se konečno, ako pride čas, pokazati barvo, mora odločiti ali za jedno ali za drugo. Človek brez načel, brez trdnega lastnega prepričanja, kako bo odločil tak? Jasno je, da je tak le orodje drugim, da drugi storijo to, kar bi moral storiti on — seveda v svojo korist. Ker homo govorili izključno o narodnosti, pomnite: korak od mlačneža do odpadnika, do izdajice, je le jeden!

Zato pa vas hočem vendar opomniti, vas, svoje rojake, svetovati vam hočem, kakor svetuje bratu brat, da začnete odsihdob spolnovati dolžnosti, dolžnosti ne do tujca, ampak dolžnosti do — sebe!

Ne sramujte se slovenskega jezika! To pravilo je povsem pravično in utemeljeno. Noben trezno misleč tujec vam ne bo zameril, ako se ravnate dosledno po

se je vnel na celi črti; kar se začno kozaki umikati. Rusi pritisnejo za njimi in cele armade upornikov se spuste v divji beg. A carski vojaki so njim za petami ter še jih mnogo pobijejo. Pugačev bil je popolnoma poražen, njegove čete pobite in razpršene ter odpodene v stepe, kjer se je začel upor. Pugačev boril se je obupno. Videl je konec svoje slave. Ranjen in od sovražnikov zasledovan, bežal je s peščico kozakov spremljan od Tugarova in njegove hčerke Sofije v nepristopne skale, iskaje skrivališče. Tam je ležal na kamenu, razmesarjen in krvav, kjer je premišljeval svoje napake in pregrehe. Vendar še ni izgubil upanja.

«Tugarov», obrne se k svojemu tovarišu. «Sreča nas je zapustila, ali pri prebivalcih Urala veljam še vedno kot Peter III. To ime zadostuje, da nabere močno armado.»

Kozak zmaje začudeno z glavo.

«Zastonj vse upanje!» odgovori trpklo. «Vse je izgubljeno in vsako zoperstavljanje nemogoče. Druzega nam ne preostaja, kot da te predamo.»

«Mene predati», zavpije prestrašeno Pugačev ter se nekoliko vzdigne. «Ali ne veš tega, da nam bo Katarina, ako se predamo, trgala ud za ud od telesa?»

«Vem, vem, Pugačev, ali meni se ni treba ničesar bati. Tvoje življenje je odkup-

nina za me. V jedni uri te zvežem in predam generalu Samarovemu.» Pri teh besedah je pokleknil Tugarov na prsi Pugačeva, mu odvezl meč in nadaljeval: «Spomni se na preteklost, Pugačev; si li imel kedaj tovariša, ki bi ti bil tako zvest kot jaz? Kdo je bil prvi, ki te je oklical za carja? Jaz, ker sem ti posodil roko za tvoje spletke, ne misleč na dobiček. Kaj sem storil, storil sem zato, ker si bil moj prijatelj od mladosti, ker si bil mož moje hčere. Grdo si ravnal z mojim prijateljstvom, moje očetovsko ljubezen si teptal! Sedaj je prišla ura maščevanja! Ako bi bil ti zmagovalec, mojemu maščevanju ne bi ušel, kakor ne uideš sedaj. Ako bi ti dobil krono, bil bi jaz prvi, ki bi ti jo izbil raz glavo!»

Pugačev postane mrtvaško bled in mrzel pot mu stopi na čelo.

«Barbar», zavpije obupno, «ali nisem dovolj nesrečen?»

«Ne toliko nesrečen, kot hudoben», odgovori Tugarov.

«Privošči mi čas k pokori!»

«Izprosi si ga od carice!»

«Milost, Tugarov! — Ne kaznuj prestopka z zločinstvom!»

«Ti si zavrzel mojo hčer, svojo ženo!»

Pugačev smrtni strah je naraščal pri vsaki besedi. Sprevidel je, da je jeza kozaka